

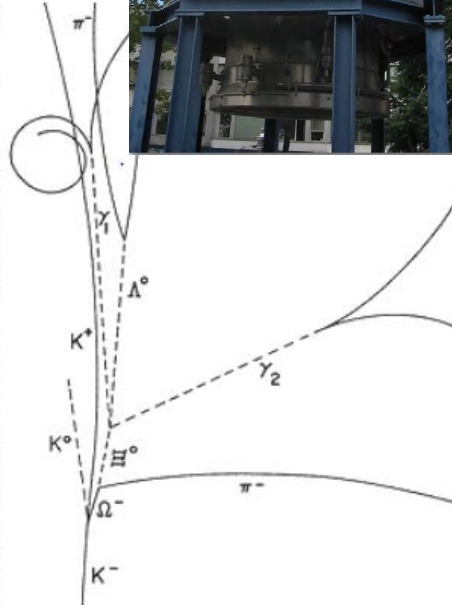
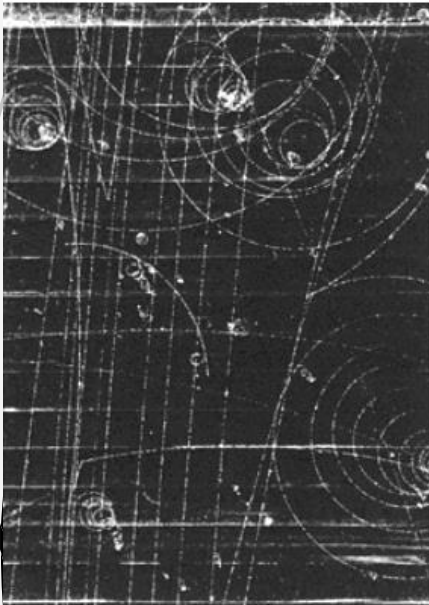
Oddziaływanie Promieniowania Jonizującego z Materią

Tomasz Szumlak, Agnieszka Obłąkowska-Mucha

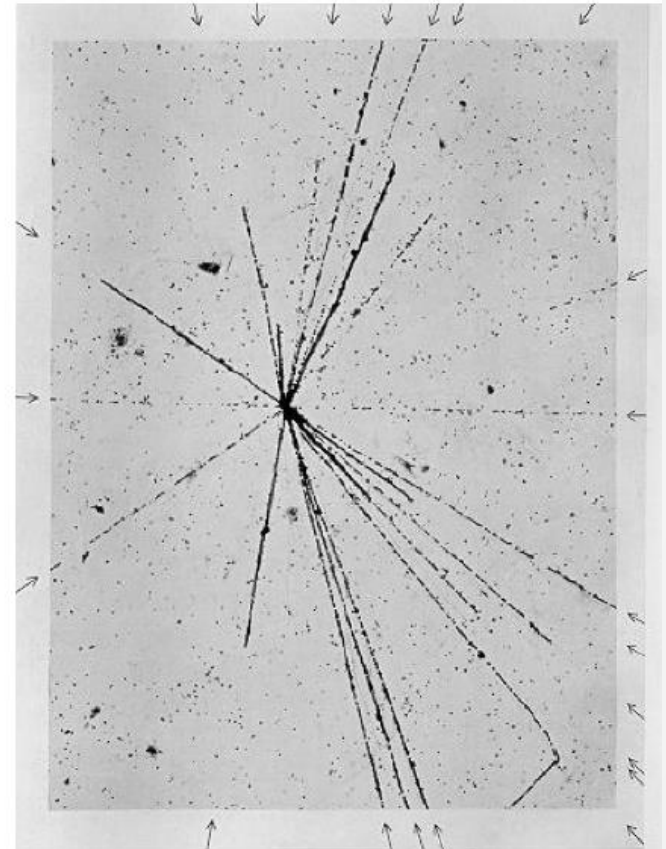
WFiIS AGH
25.02.2020, Kraków

Trochę historii

- Cloud chambers
- Emulsions
- Bubble chambers

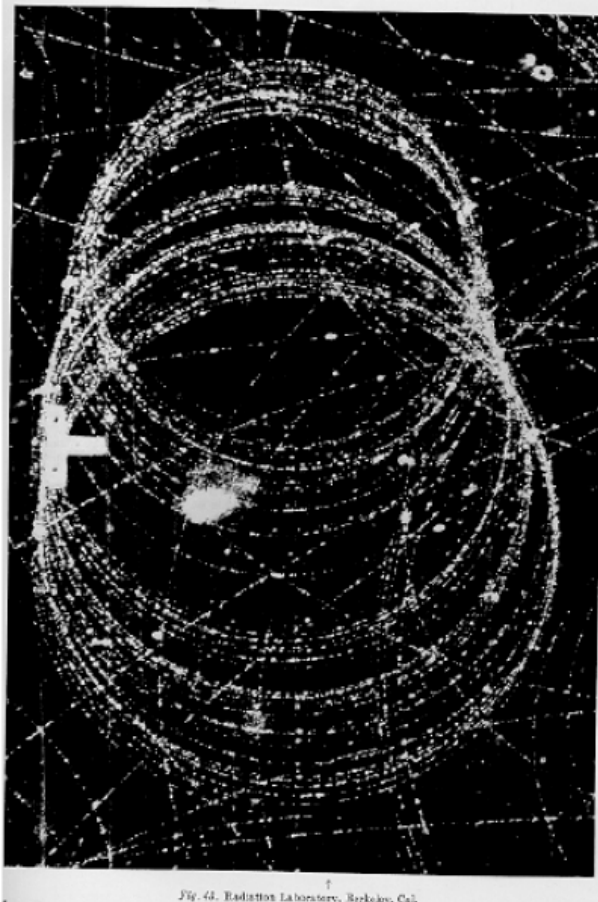
Discovery of the Ω^- in 1964

'EXPLOSIVE' DISINTEGRATION OF A NUCLEUS

nuclear disintegrations in 1937

Historia

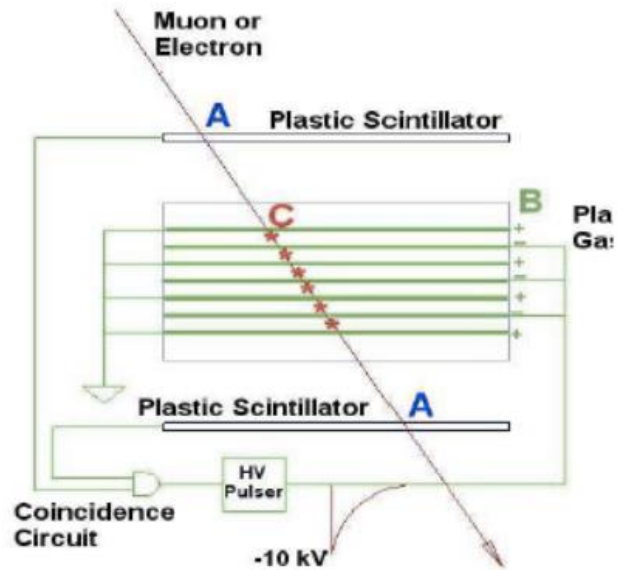
The picture shows an electron with 16.9 MeV initial energy. It spirals about 36 times in the magnetic field.

At the end of the visible track the energy has decreased to 12.4 MeV. From the visible path length (1030 cm) the energy loss by ionization is calculated to be 2.8 MeV.

The observed energy loss (4.5 MeV) must therefore be caused in part by **Bremsstrahlung**.

The curvature indeed shows sudden changes as can most clearly be seen at about the seventeenth circle.

Ważne odkrycia

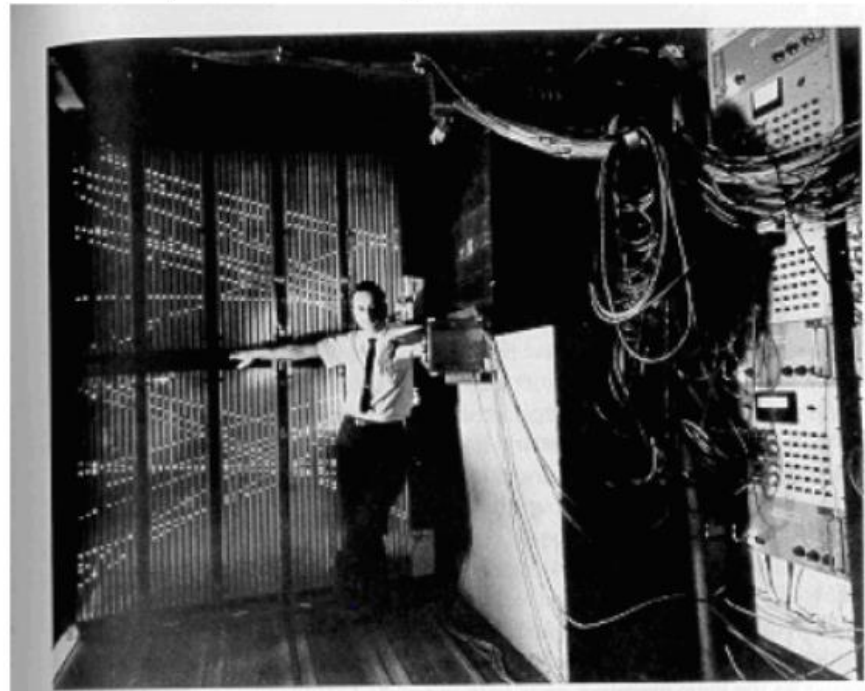
A charged particle traverses the detector and leaves an ionization trail.

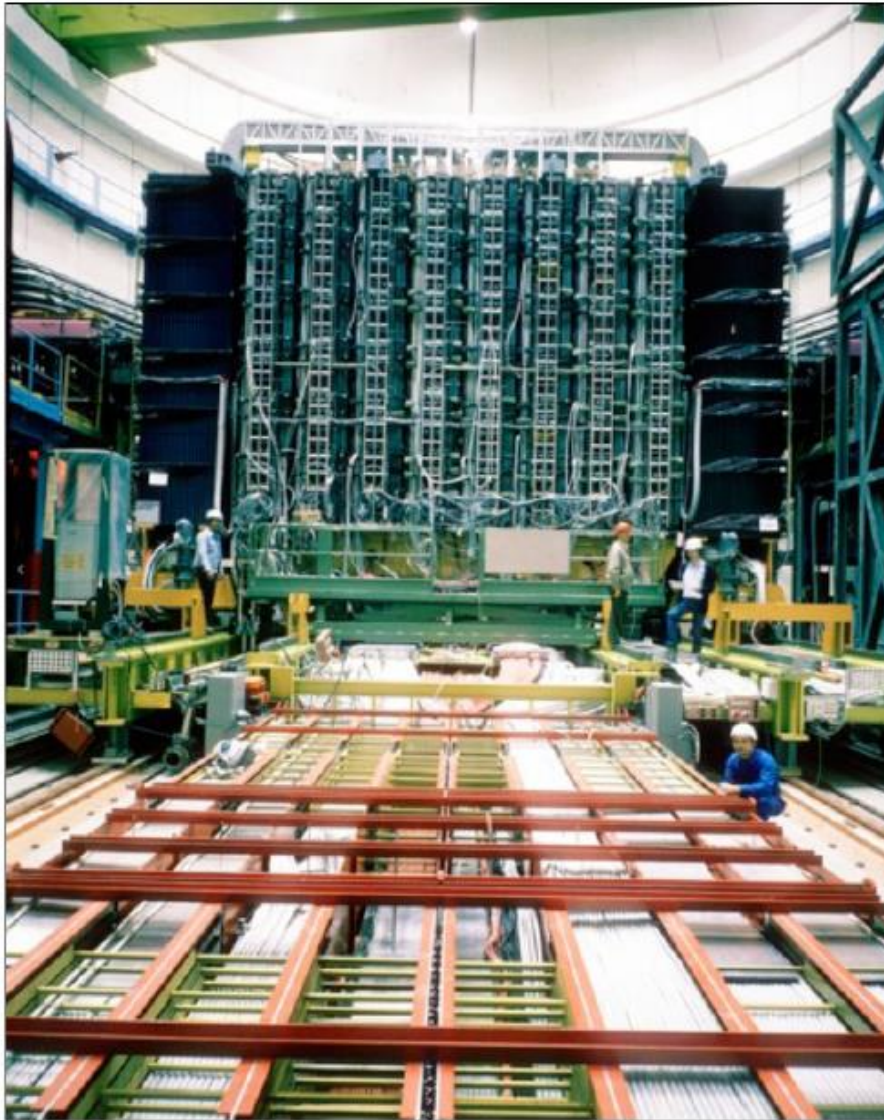
The scintillators trigger an HV pulse between the metal plates and sparks form in the place where the ionization took place.

The Spark Chamber was developed in the early 60ies.

Schwartz, Steinberger and Lederman used it in discovery of the muon neutrino

Pions from AGS (Brookhaven) decay in flight into muon and neutrino
5,000-ton steel wall stops muons. Neutrinos detected as spark trails due to the impact on aluminum plates in a neon-filled detector.

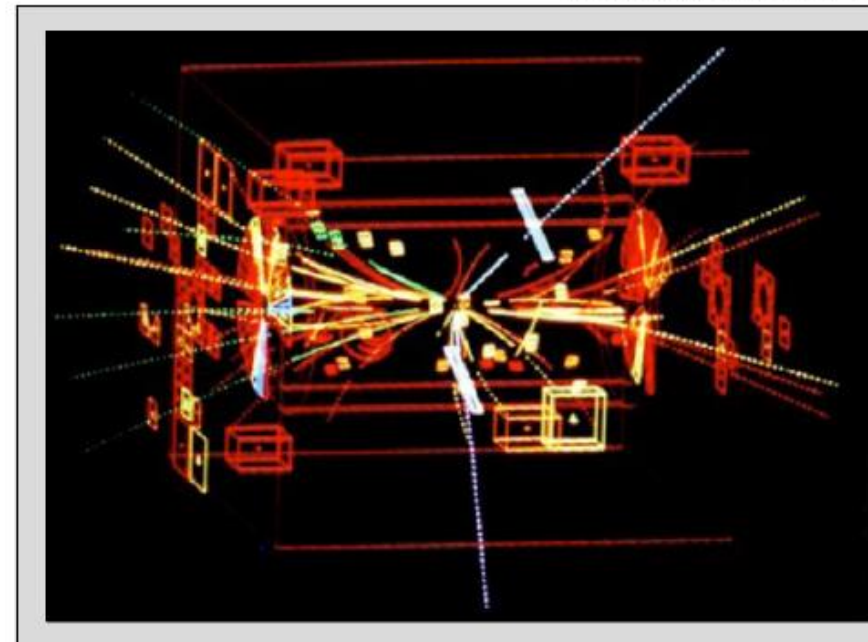
UA1
Detector

Discovery of the W/Z boson (1983)

Carlo Rubbia
Simon Van der Meer

[Nobel prize 1984]

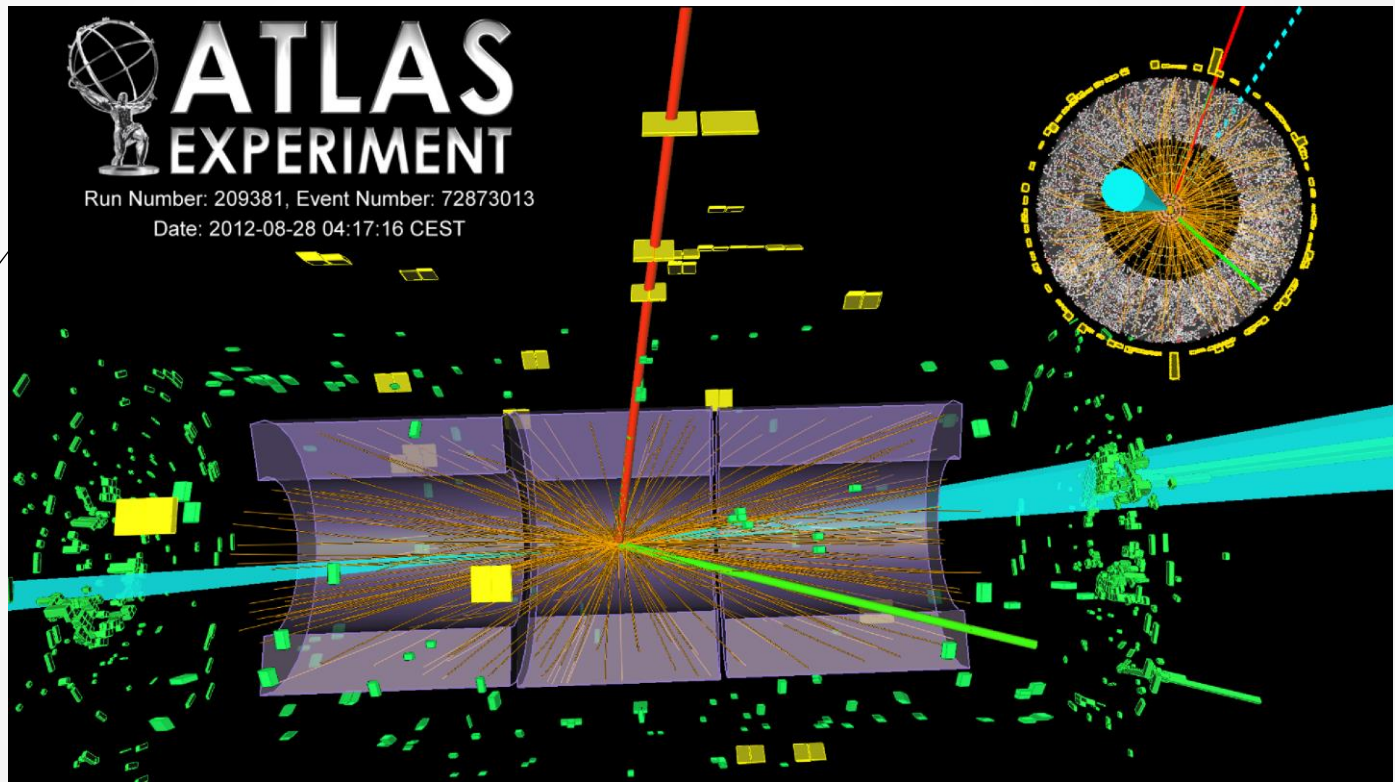
First Z^0 particle seen by UA1

$$Z_0 \rightarrow e^+e^-$$

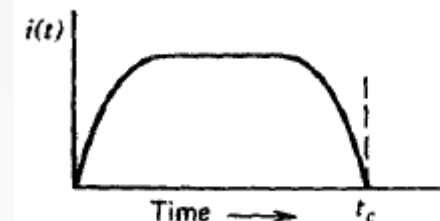
6

Przypadek z bozonem Higgsa

Model detektora

- ❑ Detektor ma za zadanie zbierać ładunek.
- ❑ Od jego powstania do końca.. czasu zbierania.
- ❑ W każdym typie detektora użytecznym parametrem jest całkowita liczba jonów wytworzona przez przechodzące promieniowanie.
- ❑ Problem powstanie, gdy jest dużo przechodzących cząstek, sygnały się nałożą.
- ❑ Problemem też może być zbyt duży czas martwy.
- ❑ A na końcu okaże się, że sygnał był tak niewielki, że nie widać go na tle szumu.

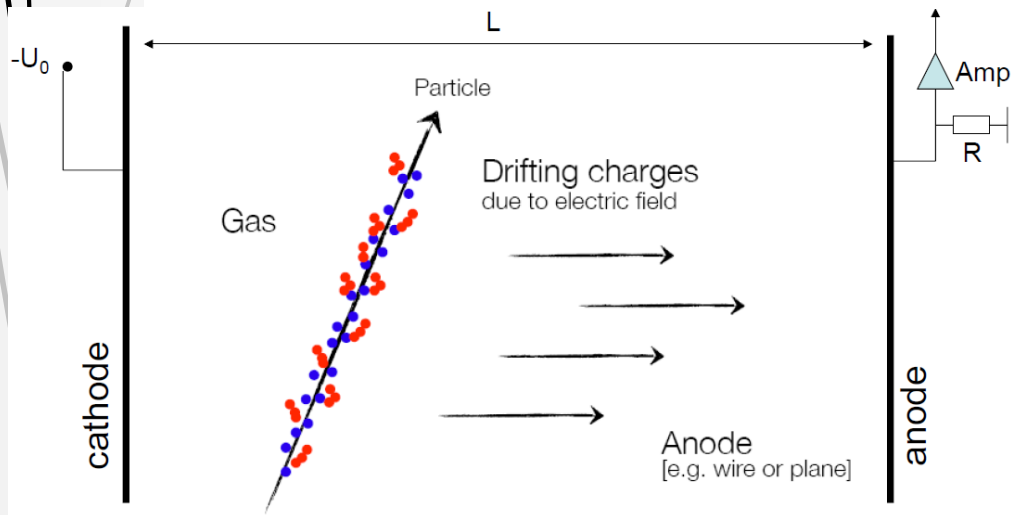

$$\int_0^{t_c} i(t) dt = Q$$

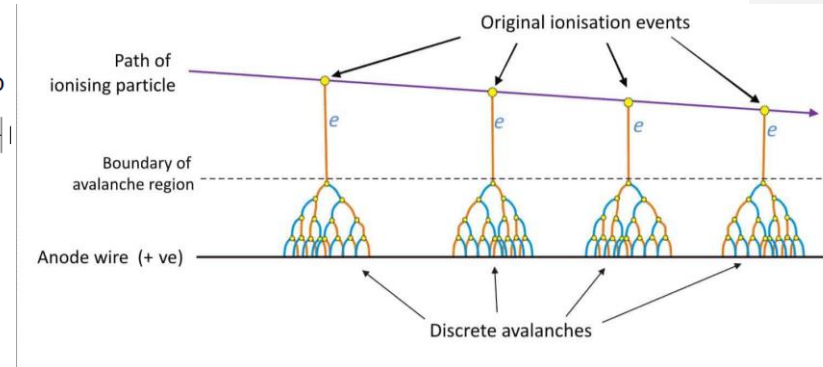
Dzisiaj omówię pokrótce dwa typy detektorów: gazowy i półprzewodnikowy.

Detektory gazowe – licznik proporcjonalny

- ❑ Przechodząca cząstka (p) jonizuje gaz X : $X + p \rightarrow X^+ + p + \delta_{el}$ (jonizacja pierwotna).
- ❑ Jeśli $E_{\delta} > E_j$ następuje jonizacja wtórna. Typowo $E_j \sim 30 \text{ eV}$, ok 100 par/3 keV cząstki padającej.
- ❑ Jeśli w liczniku jest pole elektryczne, pary dryfują do elektrod lub/i są powielane.

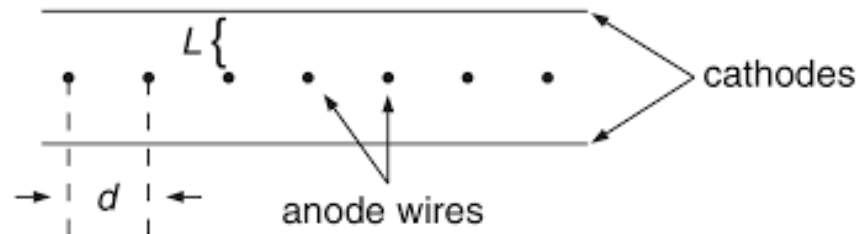

- Primary Ionization
- Secondary Ionization (due to δ -electrons)

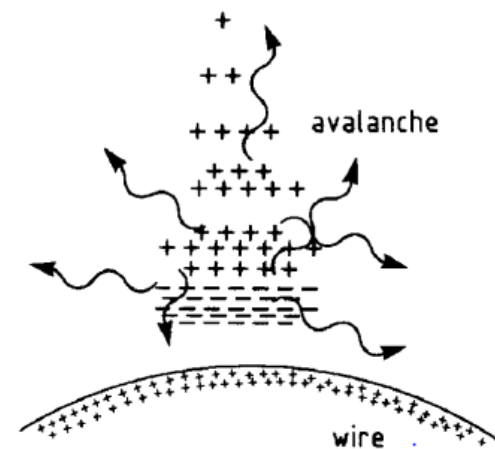

Sygnal

- ❑ Sygnal pochodzi głównie z rejonów w pobliżu anody (bo tam jest b. duże pole elektryczne i powstaje lawina)
- ❑ Nie ma zatem znaczenia, w którym miejscu ładunek został wytworzony. Liczy się czas dotarcia elektronów i jonów z miejsc w pobliżu anody, a nie czas trwania impulsu pierwotnie wytworzonej pary.
- ❑ Dryft elektronów i jonów indukuje sygnal elektryczny. A szybkość (mobilność) jonów jest dwa rzędy wielkości mniejsza niż elektronów i to sygnal od jonów jest znacznie większy.
- ❑ W licznikach proporcjonalnych sygnal jest proporcjonalny do liczby zebranego ładunku

Wzmocnienia gazowe

Ionization mode:

full charge collection
no multiplication; gain ≈ 1

Proportional mode:

multiplication of ionization
signal proportional to ionization
measurement of dE/dx
secondary avalanches need quenching;
gain $\approx 10^4 - 10^5$

Limited proportional mode:

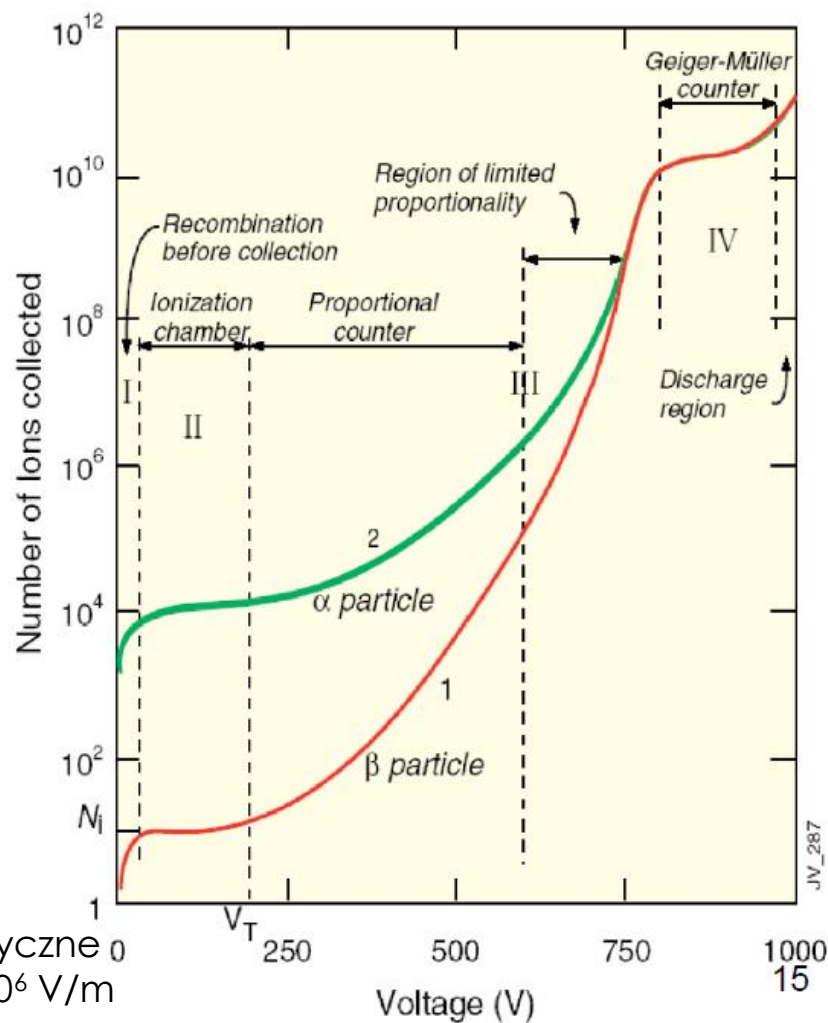
[saturated, streamer]

strong photoemission
requires strong quenchers or pulsed HV;
gain $\approx 10^{10}$

Geiger mode:

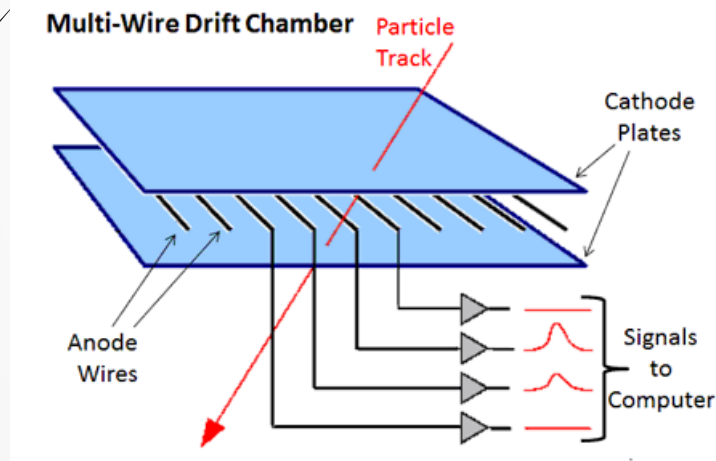
massive photoemission;
full length of the anode wire affected;
discharge stopped by HV cut

powielanie jest możliwe, gdy pole elektryczne 0
przekroczy wartość krytyczną, typowo 10^6 V/m

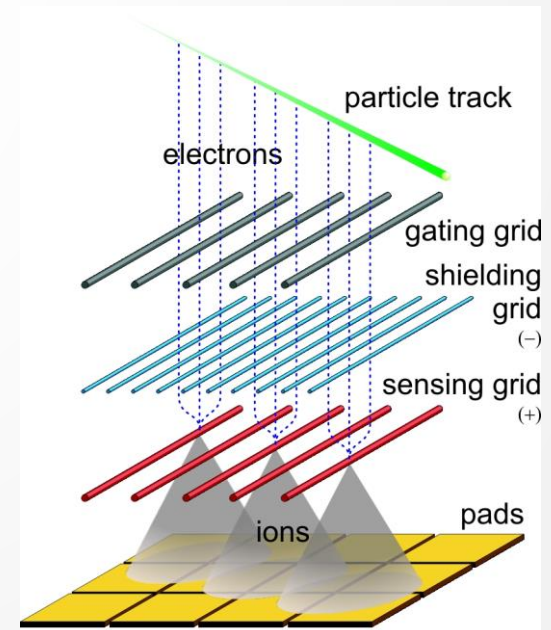
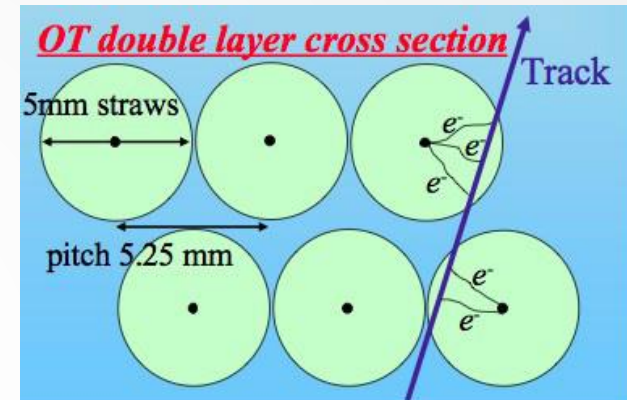

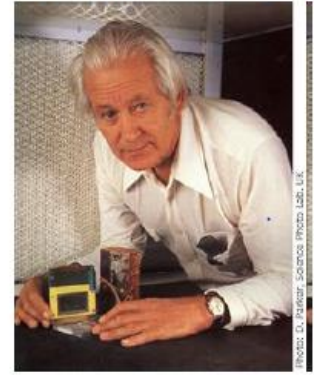
Detektory słomkowe

- Można też połączyć kilka liczników proporcjonalnych razem:
- Lub połączyć katody liczników w płaszczyznę:

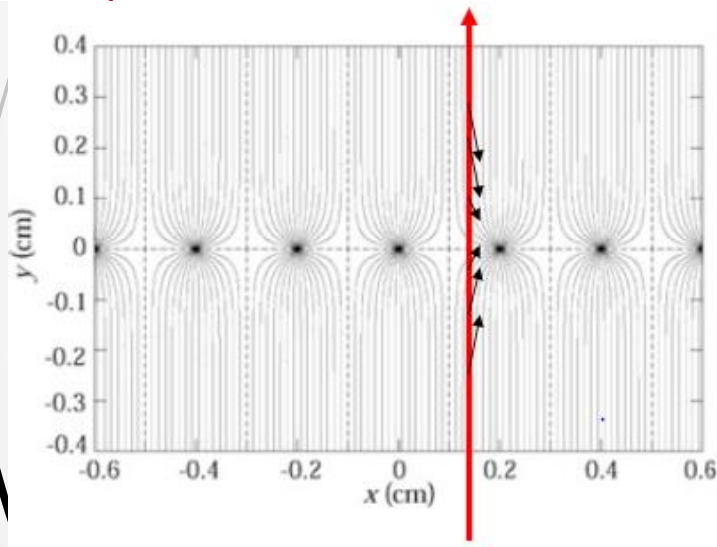
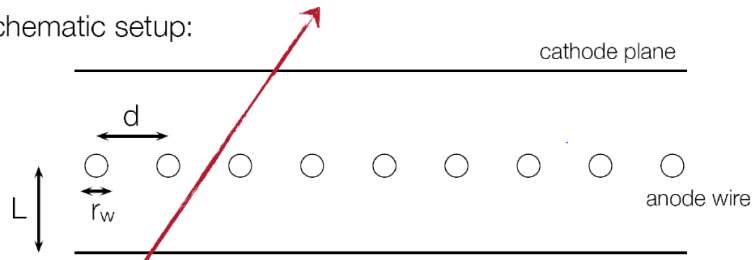
- Lub nawet usunąć i płaszczyzny....

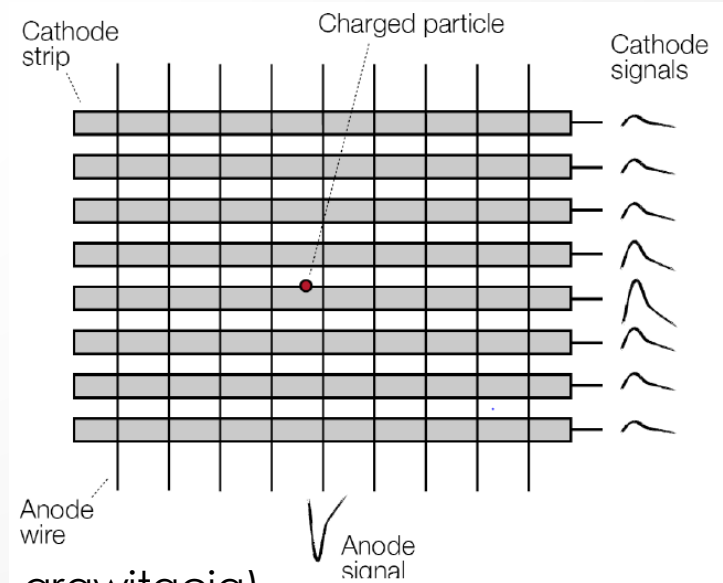

Komora wielodrutowa (MWPC)

Schematic setup:

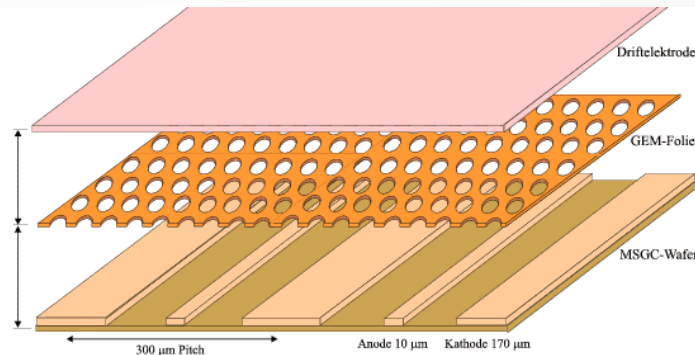
- ❑ Elektrony dryfują do najbliższego drutu.
- ❑ Powielanie jest tylko w pobliżu anody,
- ❑ Sygnał jest generowany przez elektrony, ale głównie pochodzi z **powolnych JONÓW** rozdzielczość czasowa ok. 10 ns,

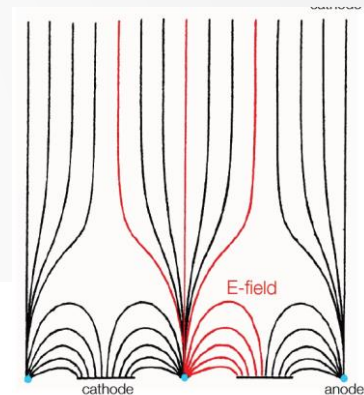
- ❑ Druty stanowią tu ograniczenia (starzenie, grawitacja), konstrukcja droga i mało użyteczna do szybkich sygnałów

Micro-strip gas chambers (MSGC)

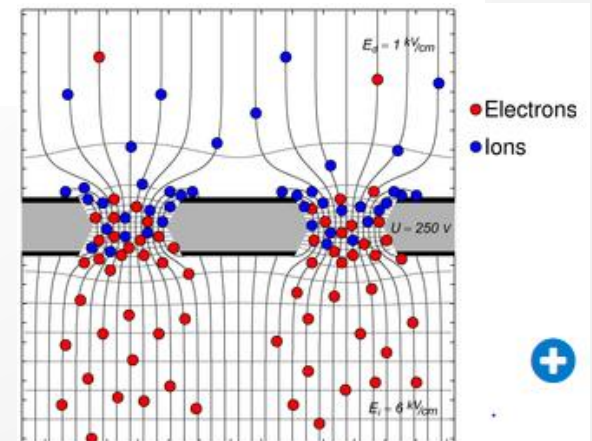
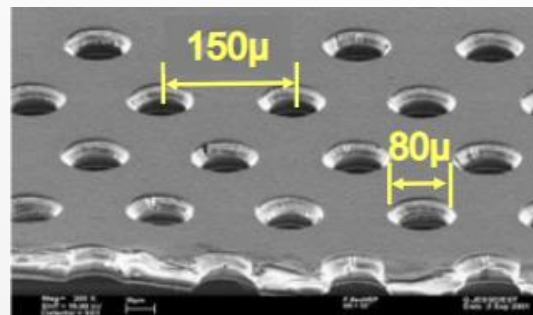
- ❑ Zamiast drutów-mikrostruktury, poprawiają rezolucję przestrzenną
- ❑ Powielanie lawinowe w niewielkim obszarze

- ❑ Problem z niejednorodnością pola

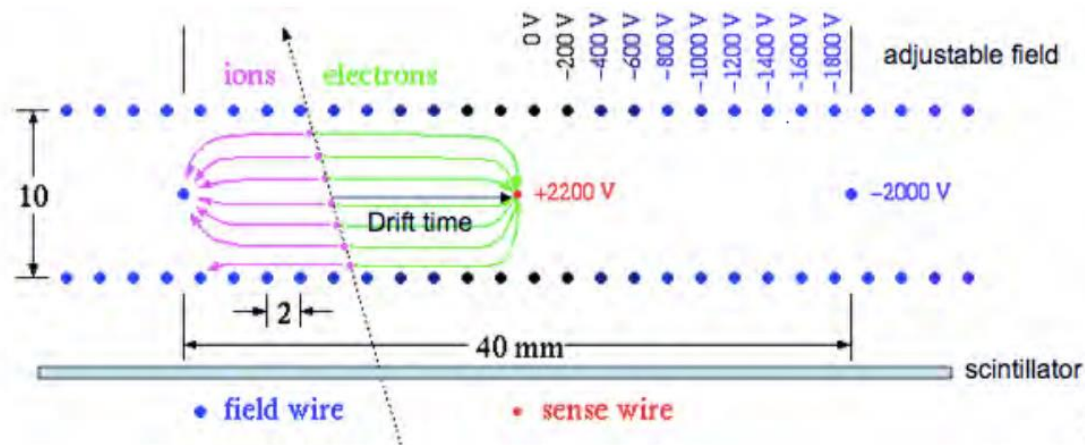

- ❑ GEM (Gas Electron Multiplier):
  - wytrawiane otwory o średnicy 100-200 μm w specjalnej metalizowanej folii.
  - Powielanie lawinowe tylko w pobliżu otworów
  - Dryft elektronów do anody,
  - Sygnał głównie od jonów.

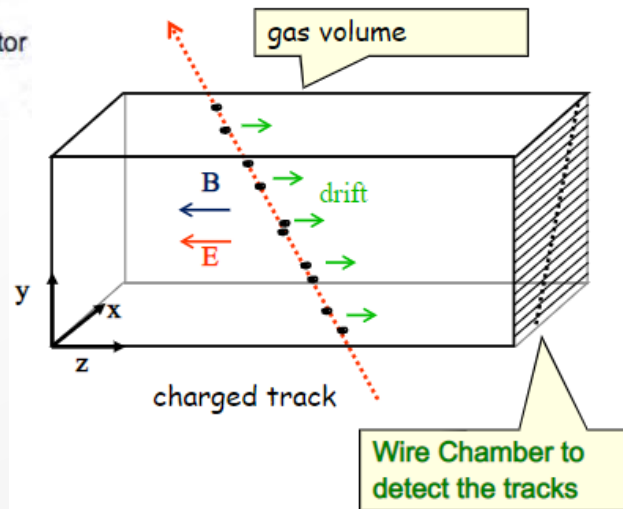

Komory dryfowe

- Można też skonstruować detektor mierzący położenie w oparciu o pomiar czasu dryfu w stosunku do zewnętrznego sygnału (np. scyntylatora).

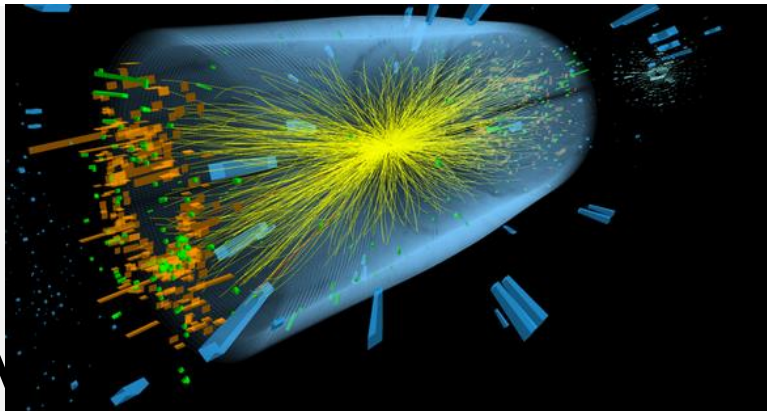
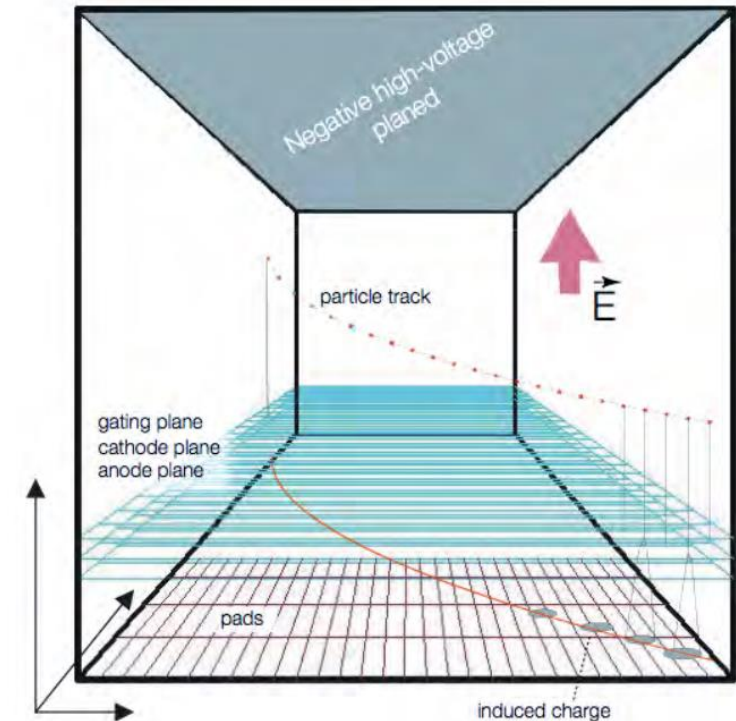
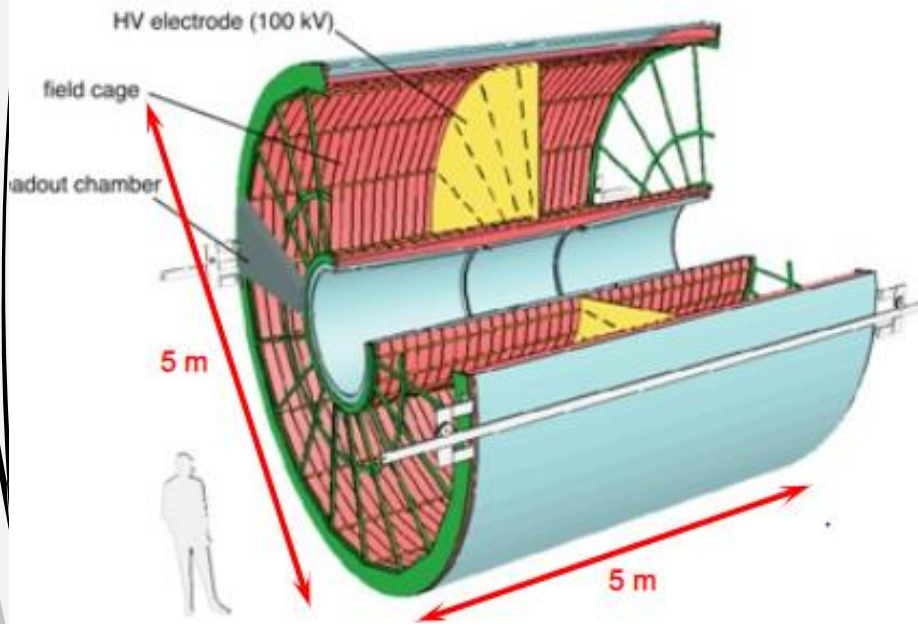

- W komorze dryfowej często jest również pole magnetyczne.

15

Duże komory dryfowe (ALICE)

pomiar dE/dx umożliwia:
 wyznaczenie trajektorii cząstki,
 Identyfikację,
 Rezolucja: $z, y \sim mm, x \sim 150 - 300 \mu m$

Detektory półprzewodnikowe

ATLAS

Strips: 61 m² of silicon, 4088 modules, 6x10⁶ channels

Pixels: 1744 modules, 80 x 10⁶ channels

CMS

the world largest silicon tracker
200 m² of strip sensors (single sided)
11 x 10⁶ readout channels

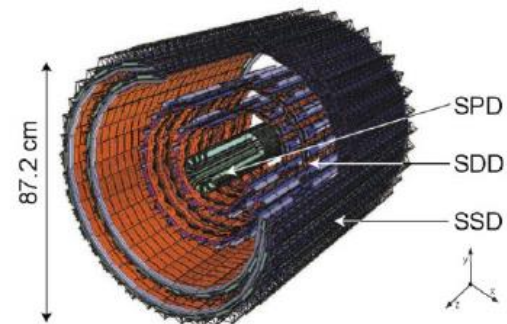
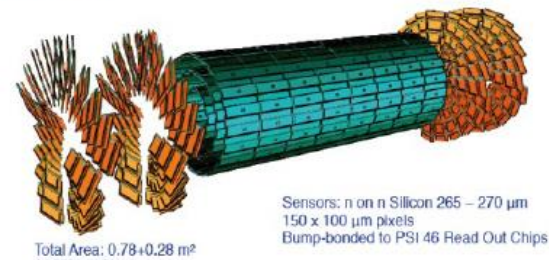
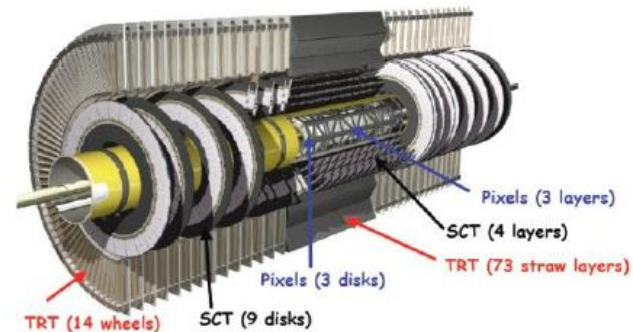
~1m² of pixel sensors, 60x10⁶ channels

ALICE

Pixel sensors
Drift detectors
Double sided strip detectors

LHCb

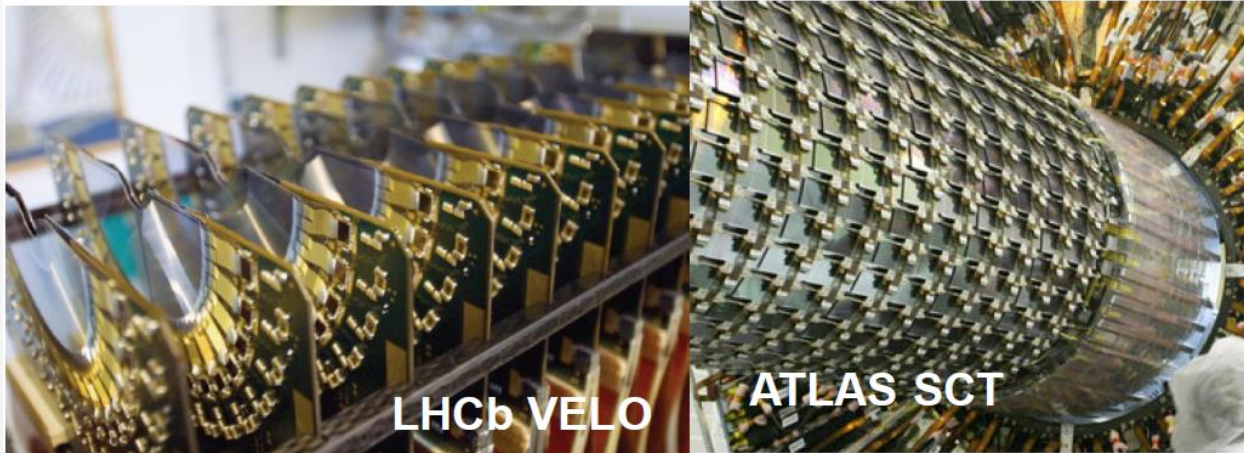
VELO: Si Strips

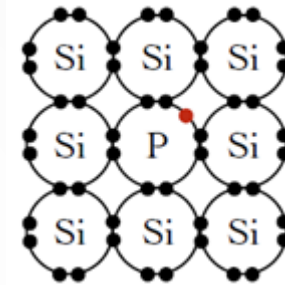
Detektory półprzewodnikowe

- ❑ Półprzewodniki mają większą gęstość i niższy potencjał jonizacyjny w porównaniu do gazów (kilka eV/eh)
- ❑ Nośniki mają wysoką mobilność (szybki detektor)
- ❑ German – wymaga chłodzenia, używany w fiz. jądrowej.
- ❑ Krzem – temp. pokojowa, synergia z elektroniką, najczęściej używany detektor śladowy i do wyznaczenia wierzchołków oddziaływań.
- ❑ Diament – bardzo odporny radiacyjnie, drogi i trudny w produkcji, stosowany do monitorów wiązek.

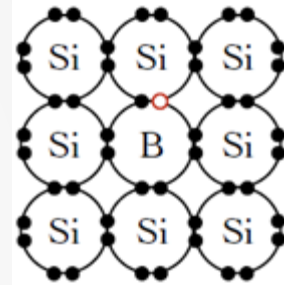

Detektory krzemowe

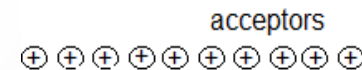
- Silicon belongs to IV group with four valence electrons which form a covariant bonding with the neighbour atoms.
- Si atom substituted from III (B) or V (P) group form an additional energy slightly below the conduction band (**donors, n-type**) and a bit above the valence level (**acceptors, p-type**).
- **At room temperature 99.6% of the donors electrons are ionized**, and therefore contribute to conduction. The same happens for holes.
- Once an n-type silicon is put into physical contact with a p-type silicon, the donors diffuse to the p-side and recombine with acceptors on p-side.
- The diffusion of electrons (majority carriers) leaves positive ions on the n-side and causes the excess of negative charge on the p-side. An electrical field builds up what prevents further diffusion.

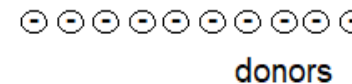
Conduction Band

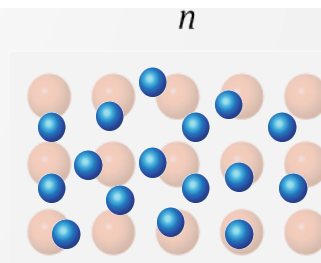
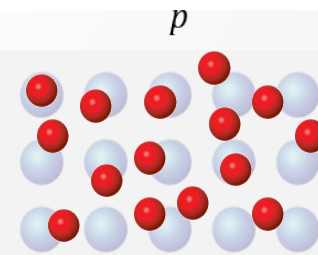
Conduction Band

Valence Band

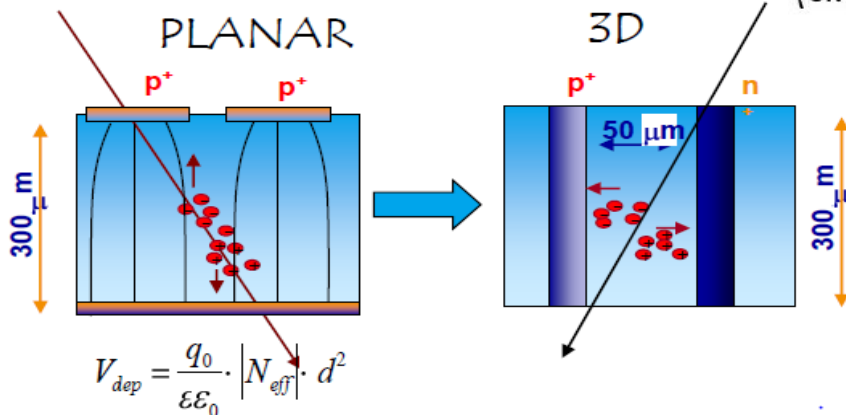
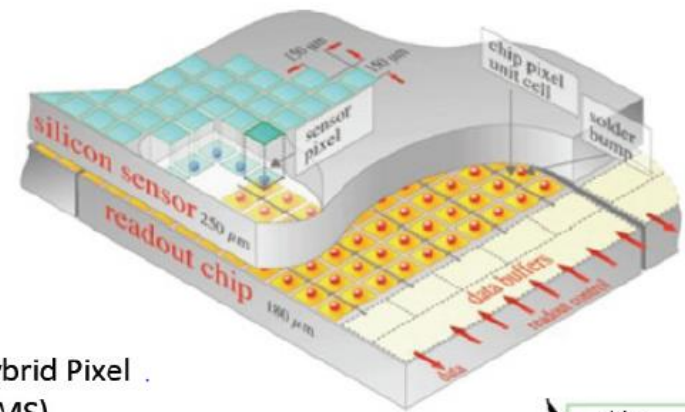
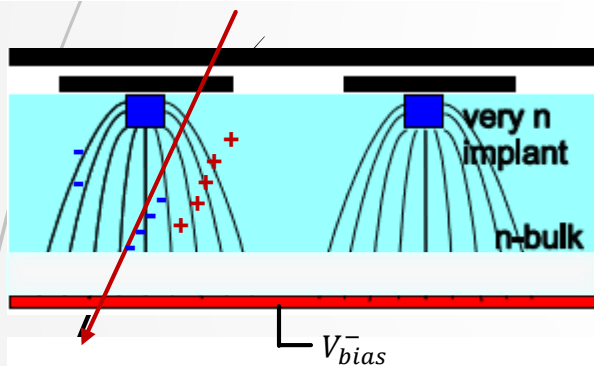
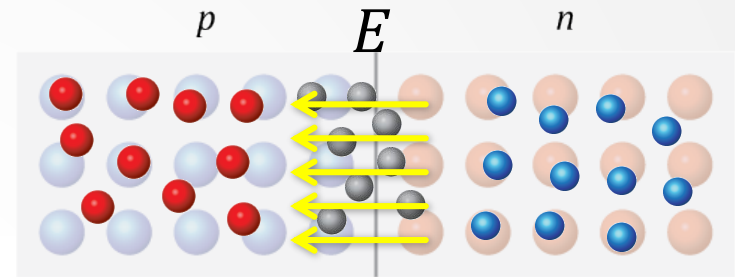

Valence Band

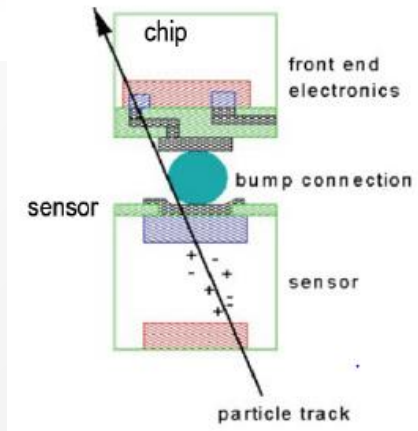

Detektory krzemowe

- Region around the junction is free of charge, so is called the **depletion zone**.
- The reverse bias is applied to broaden the depleted region

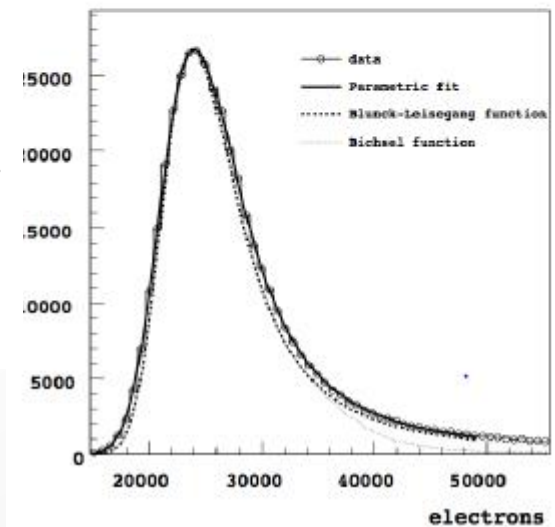
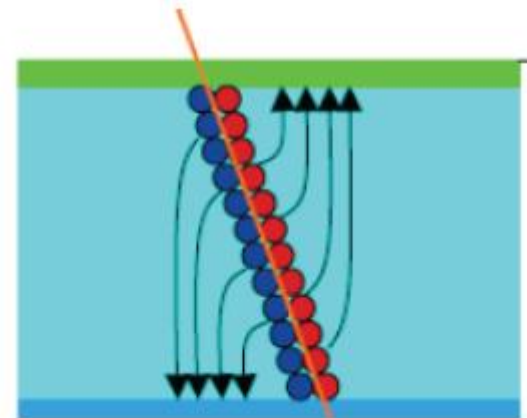

Hybrid Pixel
(CMS)

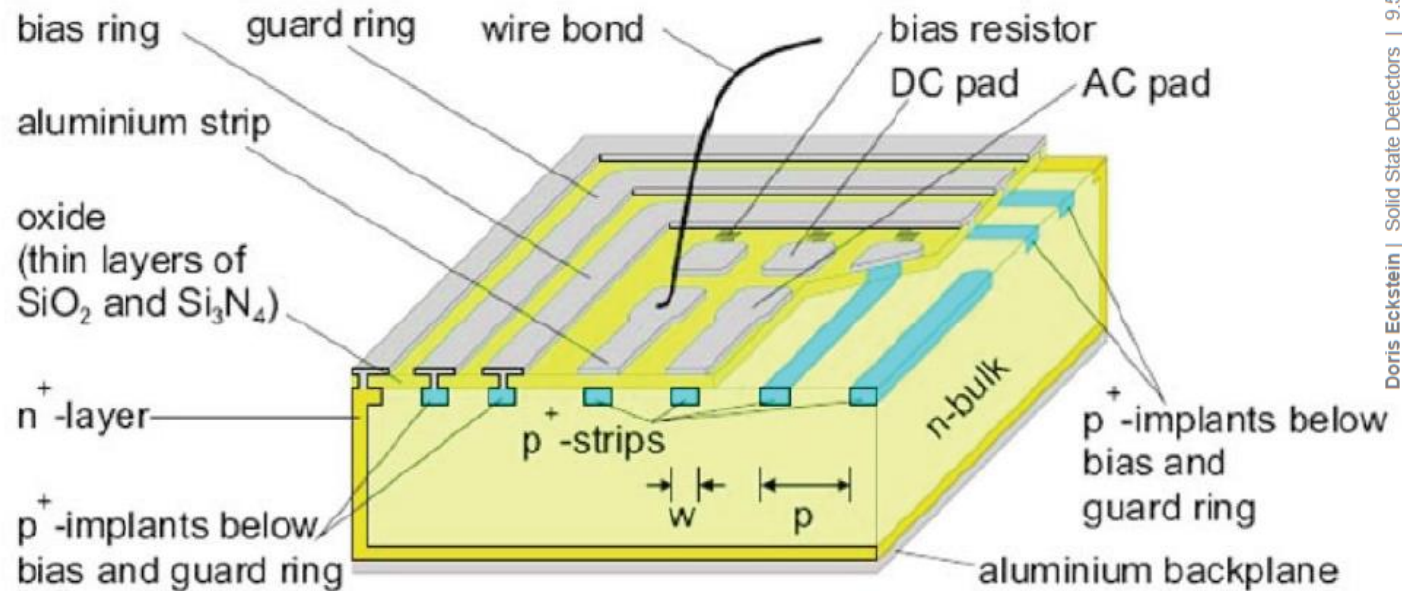

Detektory krzemowe

- ❑ Sygnał z detektorów krzemowych zależy od szerokości strefy zubożenia.
- ❑ Średnia strata energii MIP to 3.87 MeV/cm
- ❑ Rozkład Landaua i $\text{MPV} = 0.7 \text{ max}$
- ❑ Dla $300 \mu\text{m}$ sensora, MPV to ok. 23 400 par e/h.
- ❑ Szum w detektorach krzemowych zależy od wielu parametrów: geometrii, napięcia, elektroniki odczytu, temperatury.
- ❑ Rozdzielczość przestrzenna zależy od geometrii detektora i jest rzędu kilkudziesięciu μm .

Typowy detektor paskowy (AC coupled)

Typical thickness: $300\mu\text{m}$
 Typical strip-pitch: $50\text{-}100\mu\text{m}$

Na koniec....

- ▶ Statystyka w generacji sygnału....